Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

УДК 343.98:343.3/.7
DOI 10.33244/2617-4154.2(19).2025.194-200

Ю. Г. Білик
аспірант, Державний податковий університет
e-mail: ybilyk777@gmail.com
ORCID ID 0009-0009-4349-5887

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТЕРОРИЗМОМ

У статті досліджуються як теоретичні, так і практичні аспекти методики розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю. З огляду на сучасні виклики глобальної безпеки, терористичні злочини залишаються однією з найбільш небезпечних загроз як для окремих держав, так і для міжнародної спільноти загалом. Вони спрямовані не лише на завдання фізичної шкоди або знищення матеріальних об'єктів, а й на дестабілізацію суспільства, поширення паніки та залякування населення. Враховуючи складний і багаторівневий характер таких злочинів, їхнє розслідування потребує комплексного підходу, що охоплює ретельний аналіз місця події, збирання та вивчення доказової бази, встановлення можливих зв'язків між злочинцями та терористичними організаціями, а також оцінку потенційних загроз у майбутньому. Особлива увага приділяється застосуванню сучасних науково-технічних засобів, інформаційно-аналітичних систем та кримінального аналізу для підвищення ефективності розслідування.

Розглянуто основні етапи розслідування таких злочинів, охоплюючи фіксацію слідів, аналіз речових доказів, використання інформаційно-аналітичних систем та методів кримінального аналізу. Особливу увагу приділено алгоритму дій слідчих та оперативних підрозділів під час документування терористичних актів, зокрема виявленню та ідентифікації організаторів, виконавців і спільників злочину.

Також висвітлено застосування сучасних технологій, таких як цифрова криміналістика, аналіз великих даних та засоби відеоаналітики, що дають змогу швидше ідентифікувати підозрюваних та прогнозувати можливі терористичні загрози. Важливим аспектом є міжнародне співробітництво у сфері боротьби з тероризмом, а також обмін інформацією між правоохоронними органами різних країн.

Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення методики розслідування з урахуванням сучасних загроз і викликів. Акцентовано увагу на необхідності комплексного підходу,

© Білик Ю. Г., 2025

що поєднує правові, організаційні та технічні аспекти кримінального розслідування, а також важливість підготовки спеціалізованих кадрів для ефективної протидії тероризму.

Ключові слова: *методика розслідування, тероризм, криміналістика, кримінальний аналіз, інформаційні технології, боротьба з тероризмом.*

Тероризм є однією з найбільш небезпечних загроз сучасному суспільству, яка має глобальний характер і постійно змінюється відповідно до розвитку технологій та геополітичної ситуації. Терористичні акти спрямовані на дестабілізацію суспільного ладу, поширення страху серед населення, підрив державних інституцій та створення хаосу. В умовах активного використання терористичними угрупованнями сучасних інформаційних технологій, криптографічних методів зв'язку, вибухових та кіберзасобів особливої значущості набуває вдосконалення методики розслідування таких злочинів.

Актуальність дослідження методики розслідування злочинів, пов'язаних із тероризмом, зумовлена не лише зростанням кількості терористичних проявів, а й необхідністю удосконалення криміналістичних підходів до їх розкриття. Злочини терористичного характеру зазвичай відзначаються складною структурою, міжнародними зв'язками, ретельним плануванням і високим рівнем конспірації, що значно ускладнює їхнє розслідування.

Важливим аспектом є використання сучасних інформаційно-аналітичних систем, цифрової криміналістики, технологій розпізнавання облич, аналізу великих даних (Big Data) та інших інноваційних методів для ідентифікації підозрюваних, встановлення їхніх зв'язків і прогнозування можливих загроз. Крім того, важливою є міжнародна співпраця правоохоронних органів, обмін інформацією та координація дій у боротьбі з тероризмом.

Так, удосконалення методики розслідування злочинів терористичного характеру є необхідною умовою ефективної протидії цьому явищу. Комплексний підхід, що поєднує правові, організаційні та технічні аспекти, дасть змогу підвищити ефективність правоохоронних органів у виявленні, документуванні та попередженні терористичних загроз.

Метою статті є аналіз та вдосконалення методики розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, через виявлення ефективних криміналістичних, інформаційно-аналітичних та оперативно-розшукових методів.

Для досягнення цієї мети досліджуються сучасні підходи до збору, фіксації та аналізу доказової бази у справах про терористичні злочини, визначаються основні етапи та алгоритми розслідування, а також розглядається роль цифрових технологій та міжнародного співробітництва у виявленні та запобіганні терористичним загрозам.

Особлива увага приділяється вдосконаленню криміналістичної тактики та методів роботи слідчих підрозділів з урахуванням сучасних тенденцій у сфері терористичної активності. Розробка рекомендацій щодо оптимізації процесу розслідування спрямована на підвищення ефективності дій правоохоронних органів у боротьбі з тероризмом.

Проблематика розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, активно досліджується українськими науковцями у сферах кримінального права, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. Аналіз наукових публікацій свідчить про підвищену

увагу до методологічних підходів у виявленні, фіксації та розслідуванні терористичних злочинів, а також до використання сучасних інформаційних технологій у цій сфері.

Зокрема, значний внесок у дослідження методики розслідування терористичних злочинів зробили такі вітчизняні вчені, як О. М. Бандурка, В. В. Васильєв, В. Ю. Шепітько, С. О. Прохоров та інші. У своїх роботах вони розглядають питання криміналістичної характеристики терористичних злочинів, особливості збору та аналізу доказової бази, тактичні прийоми проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця події, допиту свідків та підозрюваних, експертних досліджень.

Окрему увагу приділено питанням використання сучасних інформаційно-аналітичних систем та цифрових технологій у протидії тероризму. У працях І. В. Краснобризького, І. П. Катеринчука та інших науковців досліджується роль великих даних (Big Data), систем відеоаналітики, розпізнавання осіб, а також кіберрозвідки у встановленні причетності осіб до терористичних актів.

Також актуальними є дослідження щодо міжнародного досвіду боротьби з тероризмом та можливостей його впровадження в Україні. У цьому контексті варто зазначити роботи, присвячені гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами, а також питанням координації дій між правоохоронними органами різних держав.

Загалом, сучасні наукові публікації свідчать про необхідність подальшого вдосконалення методики розслідування терористичних злочинів, зокрема у частині інтеграції криміналістичних та аналітичних методів, використання цифрових технологій, а також розробки нових тактичних і стратегічних підходів до боротьби з тероризмом в умовах сучасних загроз.

Розслідування злочинів, пов’язаних із тероризмом, є одним із найбільш актуальних та складних напрямів діяльності правоохоронних органів, що потребує комплексного підходу, застосування сучасних криміналістичних методів та впровадження інформаційних технологій. Українські науковці, зокрема О. М. Бандурка, В. Ю. Шепітько, І. В. Краснобризький та інші, акцентують увагу на необхідності вдосконалення методики розслідування терористичних злочинів, урахування специфіки їх організації, а також інтеграції оперативно-розшукових заходів із цифровими технологіями [1; 6].

Терористичні злочини мають ряд характерних ознак, які впливають на методику їх розслідування. Як зазначає В. В. Васильєв, до таких ознак належать:

– Об’єкт посягання – національна безпека, державні інституції, стратегічні об’єкти, населення [2].

– Спосіб вчинення – використання вибухових пристроїв, кіберзлочини, напади із застосуванням зброї, захоплення заручників [5].

– Суб’єкти злочину – як окремі особи, так і організовані угруповання з міжнародними зв’язками [3].

Загальна методика кримінального розслідування злочинів, пов’язаних з тероризмом, базується на поетапному процесі, що охоплює кілька ключових етапів. Першим етапом є детальне вивчення місця події, яке охоплює збір та фіксацію доказів, що мають прямий зв’язок із скоєним злочином, таких як вибухові речовини, зброя, залишки технічних пристроїв. Важливим є також огляд території на наявність цифрових слідів, таких як запис відеоспостереження, що можуть бути використані для аналізування маршруту

злочинців, а також для встановлення їх особи або причетності до терористичної організації. Як зазначає В. Ю. Шепітько, якісний огляд місця події є важливим етапом для встановлення первинних доказів, оскільки терористичні злочини часто супроводжуються складними механізмами маскування та мінімізацією слідів [6, с. 89]. Сучасні методи огляду охоплюють: використання дронів та тепловізорів для аналізування місцевості; дослідження залишків вибухових пристроїв за допомогою спектрального аналізу; встановлення можливих маршрутів відходу злочинців за цифровими слідами [4, с. 105]. Оперативний збір інформації на цьому етапі допомагає створити основу для подальших слідчих (розшукових) дій і визначити ключові напрями розслідування.

Наступним етапом є проведення слідчих (розшукових) дій, таких як допити свідків, затримання підозрюваних, вилучення матеріальних доказів, а також спеціальні експертизи, зокрема вибухотехнічні, лінгвістичні, психологічні та криміналістичні. Важливим є використання сучасних технологій, як-от цифровий аналіз для виявлення терористичних мереж та фінансових потоків, що ведуть до підозрюваних осіб. Ключовою метою цього етапу є встановлення всіх учасників злочину, а також їх ролі в організації і здійсненні терористичної діяльності. Завдяки синергії традиційних криміналістичних методів і новітніх інформаційних технологій можливо максимально ефективно розкрити злочини, пов’язані з тероризмом. Важливим аспектом є оперативний збір інформації за рахунок допиту свідків, аналізу відеозаписів із камер спостереження та вилучення електронних носіїв, що можуть містити дані про підготовку злочину. Як зазначає С. О. Прохоров, сучасні цифрові методи розслідування дають змогу ідентифікувати терористичні групи через аналіз соціальних мереж та фінансових транзакцій [5, с. 61].

За результатами досліджень І. П. Катеринчука, сучасні інформаційні технології значно розширюють можливості кримінального аналізу. Зокрема, застосовуються:

1. Аналіз великих даних (Big Data) для виявлення підозрілих фінансових операцій – це використання великих обсягів структурованої та неструктурованої інформації для виявлення аномальних або підозрілих фінансових транзакцій. Системи аналізу великих даних здатні обробляти величезні обсяги інформації в реальному часі, що дає змогу швидко ідентифікувати потенційно незаконні фінансові операції, які можуть бути пов’язані з терористичною діяльністю.

2. Штучний інтелект для аналізу поведінки підозрюваних у мережі – це використання алгоритмів і моделей машинного навчання для вивчення патернів поведінки підозрюваних в інтернеті. Штучний інтелект може аналізувати великі обсяги даних з соціальних мереж, форумів, чатових повідомлень, щоб виявити підозрілу активність або зв’язки з терористичними групами, що дає змогу вчасно виявити потенційні загрози.

3. Біометричні технології для ідентифікації злочинців за допомогою камер відеоспостереження – це застосування технологій, що дають змогу автоматично ідентифікувати особу за біометричними характеристиками, такими як обличчя, відбитки пальців або райдужка ока, через камери відеоспостереження. Це дає нагоду оперативно й точно встановити особу злочинця, навіть якщо він намагається приховати свою ідентичність [3, с. 80].

Оперативно-розшукові заходи охоплюють агентурну роботу, міжнародну співпрацю (Інтерпол, Європол), а також застосування цифрових баз даних для відстеження зв'язків підозрюваних. Як наголошує В. В. Васильєв, ефективна ідентифікація терористичних осередків можлива завдяки об'єднанню аналітичних даних та оперативної інформації [2, с. 51].

Розслідування терористичних злочинів вимагає комплексного підходу, що охоплює проведення різноманітних експертиз для виявлення істини та ефективного виявлення осіб, причетних до злочинної діяльності. Однією з основних експертиз є вибухотехнічна, яка проводиться з метою визначення типу використаних вибухових речовин, а також для аналізування механізмів та пристроїв, що застосовувались у процесі скоєння терористичного акту. Вибухотехнічна експертиза дає змогу встановити джерела вибуху, а також з'ясувати, як саме були виготовлені або використані вибухові пристрої. Це важлива складова, оскільки дає можливість не тільки зрозуміти технічну сторону злочину, але й провести більш точний аналіз можливих терористичних мереж, які могли бути залучені до підготовки та скоєння атаки.

Крім того, проводиться лінгвістична експертиза, яка фокусується на аналізі пропагандистських матеріалів, що можуть бути знайдені у вигляді текстів, листів, відео або інших інформаційних ресурсів, що стосуються терористичних груп або окремих осіб. Лінгвістична експертиза дає змогу фахівцям не лише ідентифікувати використані лексичні та стилістичні прийоми, але й визначити ідеологічну спрямованість та можливі зв'язки з терористичними організаціями. Важливими є також елементи, що вказують на потенційну загрозу в майбутньому, адже пропагандистські матеріали можуть бути інструментом для вербування нових учасників або залякування суспільства.

Ще однією важливою складовою є психологічна експертиза, яка охоплює дослідження мотивів і поведінки підозрюваних. Ця експертиза дає змогу детально вивчити психологічний стан осіб, що можуть бути причетними до терористичних злочинів, а також з'ясувати чинники, що могли вплинути на їх рішення здійснити терористичний акт. Психологічна експертиза дає можливість оцінити, чи були підозрювані маніпульовані ідеологією чи жорстокими умовами, або ж чи діяли вони з власної ініціативи, що допомагає у визначенні рівня їхньої відповідальності та подальших слідчих дій. Так, проведення цих експертиз є необхідним для комплексного розслідування терористичних злочинів та забезпечення ефективного правосуддя.

Як зазначає І. В. Краснобризький, сучасні методи боротьби з тероризмом передбачають активну міжнародну взаємодію, що охоплює: створення єдиних інформаційних баз даних, використання спільних методів аналізування загроз, стандартизацію процедури розслідування злочинів [4, с. 109].

Зокрема, міжнародний досвід боротьби з тероризмом показує ефективність інтеграції даних із систем спостереження та автоматизованого аналізу ризиків, що широко використовується у США, Великій Британії та ЄС [3, с. 91].

Аналіз наукових праць українських дослідників дає змогу виділити основні напрями покращення методики розслідування терористичних злочинів:

– посилення технічного забезпечення слідчих підрозділів;

– розвиток кіберрозвідки та аналітичних центрів;

– інтеграція кримінального аналізу з міжнародними базами даних;

– підготовка кадрів у сфері криміналістики та контртерористичних заходів.

Висновки. Розслідування злочинів, пов'язаних із тероризмом, потребує комплексного підходу, що поєднує криміналістичні, інформаційно-аналітичні та оперативно-розшукові методи. Використання сучасних технологій та міжнародного досвіду сприяє підвищенню ефективності розслідувань і мінімізації загроз національній безпеці. Наукові дослідження українських криміналістів підтверджують необхідність подальшої адаптації методики розслідування терористичних злочинів до новітніх викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О. М. Криміналістичні аспекти розслідування терористичних злочинів : методичні рекомендації. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2019. 224 с.

2. Васильєв В. В. Тероризм як загроза національній безпеці: криміналістичний аналіз. *Юридична наука*. 2021. № 2 (56). С. 45–59.

3. Катеринчук І. П. Використання інформаційних технологій у кримінальному аналізі терористичних загроз. *Науковий вісник криміналістики.* 2021. № 4 (78). С. 78–92.

4. Краснобризький І. В. Сучасні методи ідентифікації осіб, причетних до терористичної діяльності. *Вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 3 (85). С. 102–115.

5. Прохоров С. О. Цифрові технології у розслідуванні злочинів терористичного характеру. *Криміналістичний часопис*. 2022. № 1 (39). С. 53–67.

6. Шепітько В. Ю. Тактичні особливості огляду місця події при розслідуванні терористичних актів. *Вісник криміналістики*. 2020. № 6 (72). С. 88–103.

REFERENCE

1. Bandurka O. M. Kryminalistychni aspekty rozsliduvannia terorystychnykh zlochyniv : metodychni rekomendatsii. Kharkiv : Nats. un-t vnutr. sprav, 2019. 224 s.

2. Vasyliev V. V. Teroryzm yak zahroza natsionalnii bezpetsi: kryminalistychnyi analiz. *Yurydychna nauka.* 2021. № 2 (56). S. 45–59.

3. Katerynchuk I. P. Vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii u kryminalnomu analizi terorystychnykh zahroz. *Naukovyi visnyk kryminalistyky*. 2021. № 4 (78). S. 78–92.

4. Krasnobryzkyi I. V. Suchasni metody identyfikatsii osib, prychetnykh do terorystychnoi diialnosti. *Visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav.* 2021. № 3 (85). S. 102–115.

5. Prokhorov S. O. Tsyfrovi tekhnolohii u rozsliduvanni zlochyniv terorystychnoho kharakteru. *Kryminalistychnyi chasopys.* 2022. № 1 (39). S. 53–67.

6. Shepitko V. Yu. Taktychni osoblyvosti ohliadu mistsia podii pry rozsliduvanni terorystychnykh aktiv. *Visnyk kryminalistyky.* 2020. № 6 (72). S. 88–103.

Y. G. Bilyk. METHODOLOGY OF INVESTIGATING CRIMES RELATED TO TERRORISM

The article examines both theoretical and practical aspects of the methodology of investigating crimes related to terrorist activities. Given the current challenges of global security, terrorist crimes remain one of the most dangerous threats both for individual states and for the international community as a whole. They are aimed not only at causing physical harm or destroying material objects, but also at destabilizing society, spreading panic and intimidating the population. Given the complex and multi-level nature of such crimes, their investigation requires a comprehensive approach, which includes a thorough analysis of the scene, collecting and studying the evidence base, establishing possible connections between criminals and terrorist organizations, as well as assessing potential threats in the future. Special attention is paid to the use of modern scientific and technical means, information and analytical systems and criminal analysis to increase the efficiency of the investigation.

The main stages of the investigation of such crimes are considered, including the fixation of traces, the analysis of physical evidence, the use of information and analytical systems and methods of criminal analysis. Particular attention is paid to the algorithm of actions of investigative and operational units when documenting terrorist acts, in particular, the detection and identification of organizers, perpetrators and accomplices of the crime.

The application of modern technologies, such as digital forensics, big data analysis and video analytics, which allow for faster identification of suspects and prediction of possible terrorist threats, is also highlighted. An important aspect is international cooperation in the fight against terrorism, as well as the exchange of information between law enforcement agencies of different countries.

Recommendations are offered for improving the investigation methodology, taking into account modern threats and challenges. Attention is focused on the need for a comprehensive approach that combines legal, organizational and technical aspects of criminal investigation, as well as the importance of training specialized personnel to effectively combat terrorism.

Keywords: *investigation methodology, terrorism, forensics, criminal analysis, information technology, counterterrorism.*

Стаття надійшла до редколегії 20 березня 2025 року